

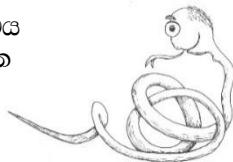
සර්ප දෂ්ඨන - චලක්ඛා ගැනීම සහ ප්‍රථමාධාර

සියළු සර්පයෝ විෂ සහිත නොවෙති
විෂ සහිත සියලු සර්ප දෂ්ඨන
මාරාන්තික නොවෙති

ශ්‍රී ලංකා වෛද්‍ය සංගමයේ
සර්ප දෂ්ඨන පිළිබඳ විශේෂඥ කමිටුව
විසින් සම්පාදනය කරන ලදී
2025 සංස්කරණය

ශ්‍රී ලංකා වෛද්‍ය සංගමය
අංක 6, විජේරාම මාවත
කොළඹ 7
2025 සැප්තැම්බර් 1

ශ්‍රී ලංකා වෛද්‍ය සංගමයේ සර්ප දූෂ්ඨණ පිළිබඳ
විශේෂඥ කමිටුවේ සාමාජිකයන් - 2025

මහාචාර්ය S. A. M. කුලරත්න - සභාපති
මහාචාර්ය නාමල් රත්නායක - ලේඛම්
වෛද්‍යය මලික් ප්‍රනාන්දු සංස්කාරක
වෛද්‍යය විනය ආරියරත්න
වෛද්‍යය රංග චාමර
මහාචාර්ය K. දයාසිරි
මහාචාර්ය චන්ද්‍ර දලුගම
වෛද්‍යය ක්‍රිස්ටෝ ප්‍රනාන්දු
වෛද්‍යය කසුන් ප්‍රනාන්දු
වෛද්‍යය මධුවන්ති හෙට්ටිආරච්චි
වෛද්‍යය ලහිරු කල්පගේ
මහාචාර්ය කෝලින සෙල්ලහේවා
මහාචාර්ය අන්ජන සිල්වා
ආචාර්ය ඇන්ස්ලම් ද සිල්වා
වෛද්‍යය ශාන්ත ද සිල්වා
වෛද්‍යය උදය ද සිල්වා
වෛද්‍යය කලන මඩුවගේ
මහාචාර්ය N. සුගන්තන්
මහාචාර්ය එරංග විජේවික්‍රම

හැඳින්වීම - විෂ සහිත සර්පයින්

ශ්‍රී ලංකාව තුළ මිරිඳිය, කරඳිය හා ගොඩබිම්වාසී සර්පයින් විශේෂ 108 ක් පමණ පිවිසේ වෙති. ඉන් විශේෂ 60 ක් ශ්‍රී ලංකාව තුළින් පමණක් හමු වේ. මින් බොහොමයක් විශේෂ හානිකර නොවන අතර සුළුතරයක් විෂ සහිත වන අතර ඔවුන් වෛද්‍ය විද්‍යාත්මකව වැදගත් වේ. දුෂ්ඨහයකට පසු පිවිහ හානි ඇති කළ හැකි වීම, දුෂ්ඨහයකට පසු පිවිහ හානි වාර්තා වී තිබීම, දුෂ්ඨහයකට පසු පිවිහ හානි ඇති කළ හැකි වුවත් ප්‍රතිකාර සඳහා හෙදින් ප්‍රතිචාර දැක්වීම යන කරුණු අනුව වෛද්‍ය විද්‍යාත්මකව ඉහල වැදගත්කමක් ඇති සර්පයින් හඳුනාගත හැක. දුෂ්ඨහ හේතුවෙන් පිවිහ හානි වාර්තා වී ඇති ගොඩබිම්වාසී සර්ප විශේෂ 6 ක් උග්‍රවිෂ සර්පයින් ලෙස හැඳින්වේ. එනම්,

1. නාගයා (*Naja polyocellata*)
2. තෙල් කරවලා (*Bungarus caeruleus*)
3. මුදු කරවලා (*Bungarus ceylonicus*)
4. තිත් පොළො (*Daboia russelii*)
5. මෙරම්ගේ පොළොන් තෙලිස්සා (*Hypnale hypnale*)
6. පහතරට මුකලන් තෙලිස්සා (*Hypnale zara*)

දුෂ්ඨහ මගින් මරණ වාර්තා වී නැතත්, මාරාන්තික දුෂ්ඨහ සිදුකළ හැකි තවත් විශේෂ 3ක් උග්‍ර විෂ විය හැකි සර්පයන් ලෙස හඳුන්වයි. එනම්,

1. කඳුකර මුකලන් තෙලිස්සා (*Hypnale nepa*)
2. වැලි පොළො (*Echis carinatus*)
3. පළා පොළො (*Peltopelorus trigonocephalus*)

දුෂ්ඨහයකට පසු විෂ ලක්ෂණ ඇති කළ හැකි හමුත් පිවිහ හානියක් නොමැති එක් විශේෂයක් මද විෂ සර්පයන් ලෙස හඳුන්වයි. එනම්,

නිහලුවා (*Rhabdophis ceylonensis*)

සියලුම මුහුදු සර්පයන් උග්‍ර විෂ වන නමුත් ආක්‍රමණශීලී නොවේ. බොහෝ දුෂ්ඨන සිදු වන්නේ සර්පයන් ප්‍රකෝප කල විටයි. ශ්‍රී ලංකා මුහුදු තීරයේ දැනට සැබෑ මුහුදු සර්ප විශේෂ 15ක් හඳුනා ගෙන ඇත. මුහුදු සර්ප දුෂ්ඨන හේතුවෙන් පුද්ගල මරණ කිහිපයක් දැනට වාර්තා වී ඇති අතර ඒ වාලක්කඩියන්ගේ දුෂ්ඨන මගිනි. ශ්‍රී ලංකාවේ උතුරු වෙරළ තීරයෙන් හමුවන මුහුදු පොළඟන්ද ඉතා ප්‍රකෝපකාරී සර්ප විශේෂයක් ලෙස සැලකේ.

මෙයට අමතරව තවත් විශේෂ ගණනාවක් උග්‍ර විෂ සර්පයන් ලෙස මහජනතාව අතර මතයන් ගොඩනැගී තිබුණද, ඔවුන්ගේ විෂ දළ මුඛයේ පසුපසට වන්නට පිහිටා ඇති බැවින් ඔවුන් හට දුෂ්ඨනයකදී කාර්යක්ෂමව විෂ ශරීරගත කිරීමේ හැකියාවක් නොමැත. එසේම ඔවුන්ගේ දුෂ්ඨන වලින් මරණ වාර්තා නොවන අතර ස්ථානීය වේදනාවක් සහ සුළු ඉදිමීමක් පමණක් ඇතිවේ. එම නිසා ඔවුන් වෛද්‍යමය වශයෙන් අඩු වැදගත්කමක් සහිත සර්පයන් (මද විෂ) ලෙස හැඳින්වේ. එනම්,

1. මාපිලුන් (*Boiga* spp.)
2. දෙපත් කලුවන් (*Calliophis* spp.)
3. ඇහැටුල්ලා සහ හෙනකඳුයා (*Ahaetulla* spp.)
4. කුණුදිය කලුවා (*Cerberus rhynchops*)
5. පේරඩිගේ දියබරියා (*Gerarda prevostianus*)
6. පොල් මල් කරවලුන් (*Chrysopelea* spp.)

සර්ප දෂ්ඨනයන් වලක්වා ගැනීම

කෘෂි බිම්, වගා බිම්, ගොවිපොළවල් ආදී මිනිස් වාසයන් ආශ්‍රිතව සර්පයන් බහුල වශයෙන් දක්නට ලැබේ. සර්ප දෂ්ඨනයන්ට ගොදුරුවීමේ අවදානමක් ඇති පුද්ගලයන් විසින් සර්ප දෂ්ඨනයන් වලක්වා ගැනීමේ ක්‍රියාමාර්ගයන් අනුගමනය කිරීම මගින් සර්ප දෂ්ඨනයන් අවම කරගත හැක. ඒ සඳහා පහත ක්‍රියාමාර්ග නිර්දේශ කෙරේ.

1. බොහෝ සර්ප දෂ්ඨනයන් සිදුවන්නේ පාදවලටය. සර්පයින් ගැවසෙන ප්‍රදේශ ආශ්‍රිතව වැඩ කිරීමේදී හෝ ඇවිදීමේදී වළලුකර දක්වා දිග ඇඳුම් පාවිච්චි කරන්න. උසට තණකොල වැඩි ඇති ප්‍රදේශ, මට් පඳුරු වලින් වැසී ඇති ස්ථාන, කැලෑ මැදින් වැටුණු අඩි පාරවල්, අස්වනු කපන කාලවලදී සහ වල්පැළ හෙලන කාලවලදී කෘෂිකාර්මික ඉඩම් වැනි සර්පයින් සුලබ වශයෙන් ගැවසෙන ස්ථානයන්හි පාද හා පතුල් ආවරණය වන පරිදි පාවහන් හෝ බුට්ස් පළඳින්න .
2. සර්පයින් බහුල ප්‍රදේශවල ගමන් කිරීමේදී ඔබ ඇවිදින මාර්ගය පිළිබඳ සැලකිලිමත් වන්න. හැකිනම් එවැනි විටක බුට්ස් පැළඳ, වළලුකර තෙක් දිගු වූ ඝණ ඇඳුමක් (ඩේනිම් වැනි) අඳින්න. රාත්‍රී කාලයේදී සර්පයින් පැහැමෙන් වැළකීමට විදුලි පන්දම් එළියක් රැගෙන යන්න.
3. අපරිකෂාකාරී ලෙස වේ නුඹස් වලට, ගස් බෙහ වලට, ඝනව පැලෑටි වැඩි ඇති වදුල්වලට හා ලී කොටන් යටට අත නොදමන්න. මිනිස් වාසයන් අවට සර්පයින් සිටින මෙවැනි තැන් ඉවත් කල යුතුය. වේ නුඹස් හා ගස් බෙහ විනාශ කල යුතුය. කඩා වැටුණු ගස්, දුර කොටන්, ගල් ගොඩවල් ආදියද ඉවත් කල යුතුය. ඔබ වැඩ කරන විට කොටන්, ගල්, ආදිය ඉවත් කිරීමට අවශ්‍ය වුවහොත් එම තැන්වල සර්පයින් සැඟවී සිටීමට ඉඩ ඇති බැවින් ප්‍රවේශම්වන්න. එවැනි කොටන් හෝ ගල් ඉවත්කිරීමේදී ඔබ දෙසට ඒවා පෙරලන්න. එය සර්පයා හා ඔබ අතර බාධකයක් නිර්මාණය කරයි.

4. සර්පයින් සුලභව දොරවල්, වහලවල් හා ජනේල අතරින් රිංගා මිනිස් වාසස්ථාන කරා ඇතුලු වේ. ඔබ සර්පයින් සුලභ ප්‍රදේශයක ජීවත් වේ නම් සපත්තු පැලඳීමට පෙර ඒවායේ ඇතුලත පරීක්ෂා කොට බලන්න. ඊට අමතරව ඇඳ ඇතිරිලි හා කොට්ටා යට මෙන්ම නිවසින් පිටත ඇති ජල කරාම අසල සර්පයින් පිලිබඳ අවධානයෙන් සිටින්න.
5. සර්පයන් ගොදුරු වශයෙන් ගන්නා මියන්, ගෙම්බන්, කටුස්සන් වැනි සතුන් බෝ වීමට ඉඩ ඇති කසල ගොඩවල් ඉවත් කර කාණු පද්ධති ඇතුළු අවට පරිසරය පිරිසිදුව තබාගන්න.
6. සර්පයින් ගැන මනා දැනුමක් ඇත්තන් පමණක් සර්පයින් හැසිරවීම කල යුතු වේ. වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසරයකින් තොරව සර්පයින් ඇති කිරීම නීතියෙන් තහනම්ය. ඇතැම් විටක මිශ්‍රියාක් මෙන් සිටින සර්පයෙකුට පවා ප්‍රාණය තිබිය හැකි බැවින් ඉතා ප්‍රවේශමෙන් හැසිරවිය යුතුය. මිශ්‍රිය සර්පයෙකුගෙන් පවා ප්‍රතික ක්‍රියාවක් වශයෙන් දෂ්ඨනයක් සිදුවිය හැකිය.

සර්ප දෂ්ඨන සඳහා ප්‍රථමාධාර

සර්පයෙකු විසින් දෂ්ඨ කල විට සාර්ථක ප්‍රථමාධාර ලබා දිය යුතුය. එමගින් පටක වලට ඇතුළු වූ විෂ පැතිරීම හා එමගින් ඇතිවන සංකුලනා වැලැක්වීම හෝ අවම කිරීම සිදුවේ. වැරදි ප්‍රථමාධාර නිසා හානි සිදුවිය හැකිය.

පහත දැක්වෙන සරල, ප්‍රායෝගික, ඵලදායී හා ආරක්ෂා සහිත ප්‍රථමාධාර ක්‍රම සර්ප දෂ්ඨනයකදී නිර්දේශ කෙරේ.

1. සර්පයෙකු දුෂ්ඨ කළ විට පළමුව ඇතිවන ප්‍රතික්‍රියාව නම් රෝගියා තුළ හටගන්නා මරණ බියයි. එම බිය තුරන් කිරීම අත්‍යවශ්‍යය. ඒ සඳහා ධනාත්මකව සහ විශ්වාසයෙන් යුතුව රෝගියාගේ බිය පහ වන තෙක් පහත සඳහන් කරුණු එකින් එක රෝගියාට පහදා දෙන්න.
 - සර්පයින් වැඩි දෙනා විෂ සහිත නොවේ.
 - සර්පයා විෂ සහිත වුවත්, බොහෝ විට ඔවුන්ට විෂ ශරීර ගත කිරීමට අවකාශ නොලැබේ.
 - ඔවුන්ගේ දල පහර වැදී නිබීම පමණක් විෂ ඇතුළු වූ බවට සාක්ෂියක් නොවේ.
 - විෂ ශරීර ගත වී තිබුණද, එයට සම්පූර්ණ සුවය ලබාදිය හැකි සාර්ථක ප්‍රතිකාර ක්‍රම මෙරට රෝහල් වල ඇත.

2. සර්ප දුෂ්ඨනයට ලක් වූ පුද්ගලයා හා දුෂ්ඨනය සිදු වූ ස්ථානය (උදාහරණ - අත, කකුල) නොසෙල්වෙන සේ තැබිය යුතුය. මක් නිසාද යත්,
 - සපා කන ලද ස්ථානය සෙලවීම, ශරීර ගතවූ විෂ ශරීරය පුරා පැතිරීම ඉක්මන් කරයි. එම නිසා රෝගියාට ඇවිදගෙන යාමට ඉඩ නොදී ඔසවා ගෙනයාම වඩාත් සුදුසු වේ.
 - නොසෙල්වෙන සේ තැබීම විෂ ශරීරයේ පැතිරී යාම අවම කිරීමට මෙන්ම වේදනාව අවම කිරීමටද ඉවහල් වෙයි. දුෂ්ඨනය සිදු වූ ස්ථානය නොසෙල්වෙන පරිදි පතුරු කැබැල්ලක් වැනි නොහැමෙන සෘජු දෙයක් තබා ලිහිල්ව වෙලීම සුදුසු වේ.

3. සර්පයා දුෂ්ඨ කරනු ලැබූ ස්ථානය තෙත රෙදි කැබැල්ලකින් මෘදුව පිස දැමීම හෝ සබන් හා ජලය යොදා ගනිමින් මෘදුව පිරිසිදු කිරීම සම මතුපිට රැඳී පැවතිය හැකි විෂ ඉවත් කිරීමට දායක වෙයි.

4. විෂ සහිත සර්පයෙකු දුෂ්ඨ කල පසු එම ස්ථානය බොහෝ විට ඉදිමීමකට ලක් වේ. ඉදිමීම නිසා තෙරපීමකට ලක්වීම වැළැක්වීම සඳහා මුදු, වළලු, නූල්, ඇඳුම් යනාදිය හැකි ඉක්මනින් ඉවත් කල යුතු වෙයි.

5. වේදනාව සමනය කිරීමට, අසාත්මිකතා නොමැති නම්, පැරසිටමෝල් පෙනි දෙකක් භාවිතා කිරීම ආරක්ෂා සහිතය.
6. රෝගියා හැකි ඉක්මණින් රෝහලක් කරා රැගෙන යා යුතුය. දුෂ්ඨනය සිදු වූ අවස්ථාව හා පරිසරය නිවැරදිව විස්තර කිරීමෙන් සර්පයා හඳුනාගැනීමට සහ ප්‍රතිකාර ලබාදීමට උපකාර වේ. පංගම දුරකථනයකින් දුෂ්ඨ කල සර්පයාගේ ඡායාරූපයක් ආරක්ෂිතව ලබාගත හැකිනම් එය ඉතා වැදගත් වේ. මිය ගිය සහ මිය නොගිය සර්පයන් ඉතා ආරක්ෂාකාරීව හැසිරවිය යුතුය.
7. රෝගියා හුස්ම ගැනීමේ අපහසුතාවයකින් පෙළෙන්නම් (විශේෂයෙන්ම කරවල් සහ නාග දුෂ්ඨන වලදී) රෝගියා රෝහලට ගෙනයන තෙක් කෘතිම ශ්වසනය ලබාදිය යුතුය. මෙහිදී ඔබේ හැකියාව මත රෝගියාට මුඛ ශ්වසනය දීම හෝ අවශ්‍ය උපකරණ පවතිනම් (ස්වයං උද්දමන බෑගය /අරමිඩු බෑග්) එමගින් කෘතිම ශ්වසනය දියහැක.

සර්පයකු දුෂ්ඨ කළ විටදී ඔබ නොකළයුතු දේ

1. දුෂ්ඨ කළ ස්ථානය කැපීම හෝ මුඛය තබා ඉරිම නොකළ යුතුයි. සර්පයින් විෂ ඇතුළු කරන විටදී ඉතා ගැඹුරට එය විදින හෙයින් එම විෂ මුඛය තබා ඉරීමෙන් ඉවත් කළ නොහැකිය. පළපුරුදු හැති තැනැත්තන් එම ස්ථානය කැපීමට යාමේදී රුධිර නාල, ස්නායු සහ මාංශ පේශීන් හා ටෙන්ඩනයන්හට හානි සිදු වේ. එමගින් ලේ ගැලීමෙන් හා ආසාදනයට ලක්වීමෙන් අනවශ්‍ය ගැටළු පැන නැගීමට ඉඩ ඇත.
2. සර්ප විෂට ප්‍රථමාධාර දීමේදී අනෙහි හෝ කකුලෙහි ලේ ගමන නතර වන සේ පටි බැඳීම නොකළ යුතුය. ශ්‍රී ලංකාවේ සර්ප දුෂ්ඨන සඳහා එසේ නිරිංග බැමි යෙදීමේ සාර්ථකත්වය තහවුරු කොට නැත.
3. කොන්ඩිස් ස්ඵටික (පොටෑසියම් පර්මැන්ගනේට්) තුවාලය සිදු වූ ස්ථානයේ නොහැබිය යුතුය. එමගින් පටක විනාශ

විමේ අවදානමක් ඇත. එමෙන්ම දෙහි යුෂ, ලුණු හෝ කහ වැනි ද්‍රව්‍ය නොතැබිය යුතුය.

4. නාසය තුළින් තෙල් වැනි දේ හෝ නාසයෙන් ඇතුල් කරනු ලබන නස්න වැනි ප්‍රතිකාර ක්‍රම භාවිතා නොකළ යුතුය. එමගින් පෙනහලු ආසාදන හා ස්ථිර ලෙසම බිහිරිබව ඇති විය හැක.
5. මධ්‍යසාර ස්ථප විෂ ශරීරයේ පැතිරීම ඉක්මන් කරන හෙයින් පානය කිරීමට ලබා නොදෙන්න.
6. පොටෑසියම් ලවණ බහුල වශයෙන් ඇති නැඹිලි, කුරුමිබා හා පළතුරු යුෂ වැනි දෑ ලබා දීමෙන් වලකින්න. එහි ඇති පොටෑසියම් ලවණ මගින් ස්ථප විෂ නිසා වකුගඩුවලට සිදුවියහැකි හානි තව දුරටත් වැඩි වෙයි.
7. ඇස්ප්‍රින් වේදනා නාශකය භාවිතා කිරීම ආමාශය තුළින් ලේ ගැලීමක් සිදුවීමේ අවදානම වැඩි කරවයි. එහෙයින් ඇස්ප්‍රින් වේදනා නාශකයක් ලෙස භාවිතා කිරීම සුදුසු නොවේ. විශේෂයෙන් තිත් පොළඟෙකු දූෂ්ඨ කිරීමෙන් පසු මෙය සිහි තබාගත යුතුය.
8. ප්‍රථමාධාරයක් ලෙස ලබාදිය යුතු එකම වේදනා නාශකය පැරසිටමෝල් පමණි.
9. කලබලයට පත් වී රෝගියාට අහිතකර කිසිවක් නොකරන්න.

වගුව 1:

ශ්‍රී ලංකාවේ ගොඩබිම වසන උග්‍ර විෂ ඇති සර්පයින්

විද්‍යාත්මක නාමය	ඉංග්‍රීසි නාමය	සිංහල නාමය	දෛමළ නාමය
<i>Naja polyocellata</i>	Spectacled Cobra	නාගයා	Naga pambu Nalla pambu
<i>Bungarus caeruleus</i>	Common krait	තෙල් කරවලා මගමරුවා හබරලයා මාවිලා	Yennai pambu Yennai viriyan Yettadi viriyan Kandangkaravalai Karuvelan pambu
<i>Bungarus ceylonicus</i>	Sri Lankan krait	දුඞු කරවලා පොළොං කරවලා මුදු කරවලා	Yennai viriyan Yettadi viriyan Kattuviriyan
<i>Daboia russelii</i>	Russell's viper	චීන් පොළඟා ආර පොළඟා	Kannardi viriyan Muththirai pudaiyan
<i>Hypnale hypnale</i>	Merrem's Hump nosed pit viper	පොළොන් තෙලිස්සා කුණකටුවා	Konalmooku-pudayan kopi virayan
<i>Hypnale zara</i>	Lowland Hump nosed pit viper	පහතරට මුකල් තෙලිස්සා	Konalmooku-pudayan kopi virayan

වගුව 2: ශ්‍රී ලංකාවේ මාරාන්තික දූෂ්ඨන සිදුකිරීමේ හැකියාවක් පැවතිය හැකි සර්පයින්

විද්‍යාත්මක නාමය	ඉංග්‍රීසි නාමය	සිංහල නාමය	දෙමළ නාමය
<i>Hypnale nepa</i>	Millard's Hump nosed viper	කඳුකර මුකලන් තෙලිස්සා	
<i>Echis carinatus</i>	Saw-scaled viper	වැලි පොළඟා	Surattai pambu Pal surattai
<i>Peltopeloro trigonocephalus</i>	Green pit viper	පළා පොළඟා	Pachai viriyan Kopi viriyan

වගුව 3: ශ්‍රී ලංකාවේ ගොඩබිම වසන මද විෂ සහිත සර්පයින්

විද්‍යාත්මක නාමය	ඉංග්‍රීසි නාමය	සිංහල නාමය	දෙමළ නාමය
<i>Rhabdophis ceylonensis.</i>	Blossom krait	නිහලුවා මල් කරවලා	

වගුව 4: ශ්‍රී ලංකාවේ වෛද්‍ය විද්‍යාත්මකව අඩු වැදගත්කමක් සහිත සර්පයින් සමහරක්

විද්‍යාත්මක නාමය	ඉංග්‍රීසි නාමය	සිංහල නාමය	දෛමළ නාමය
<i>Boiga</i> spp.	Cat snake	මාපිලා	Kolipudaiyan Poonai Pambu
<i>Calliophis melanurus</i>	Sri Lankan coral snake	දෛපත් කලුවා	
<i>Ahaetulla</i> spp.	Whipsnakes Vine snakes	අහැටුල්ලා අස්ගල්ලා හේණකඳයා	Pachchilai pambu Kankuthi pambu
<i>Cerberus rhynchops</i>	Dog-faced water snake	කුණු දිය කලුවා දියබරියා	Tanni pambu Kanna pambu Uppu-Ar- Pambu
<i>Gerarda prevostiana</i>	Gerard's water snake	ජේරාඩ්ගේ දියබරියා	
<i>Chrysopelea</i> spp.	Flying snake Golden and Black tree snake	පොල් මල් කරවලා	Parrakum pambu Para nagam

Compiled by the SLMA Expert Committee on Snakebite
First published by the Sri Lanka Medical Association in 1994.
Revised 2007, 2013, 2019.
This revision of September 2025 in Sinhala is compatible with
the revised English version of 2025.
Sinhala translation by Dr. Lahiru Kalpage
Edited by Malik Fernando

September 2025
SLMA
6, Wijerama Mawatha, Colombo, 7